

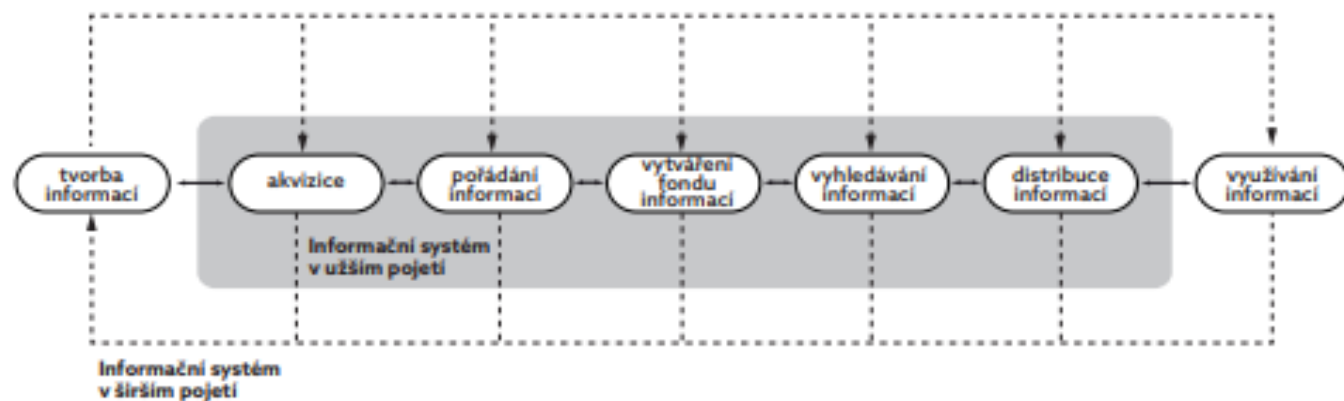
Pojem informace a informační věda XII.

11. 10. 2021

PhDr. Jiří Stodola, PhD.

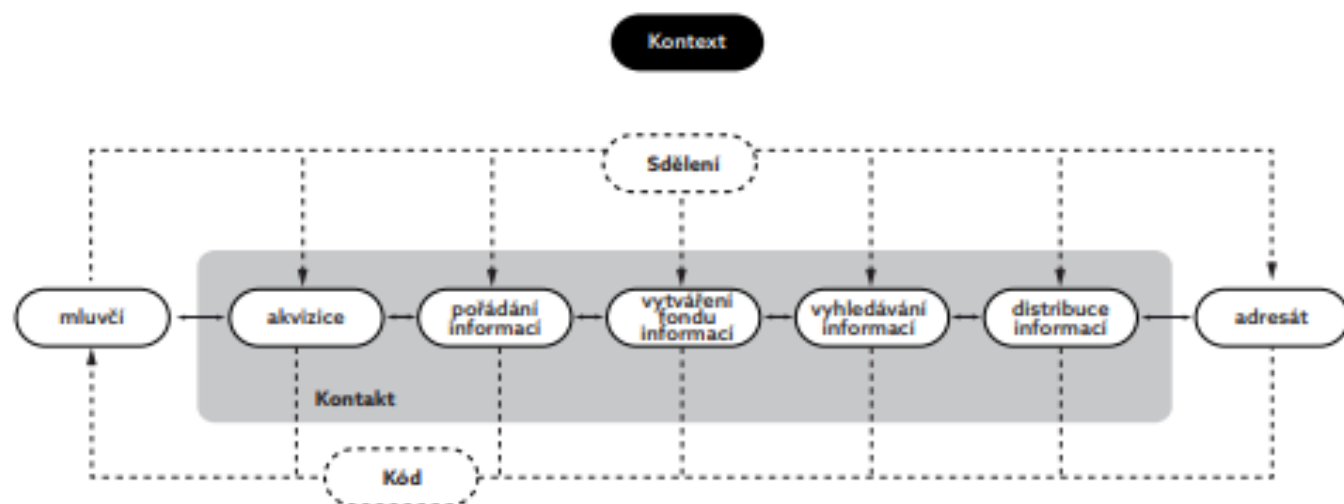
Informační věda – definice

- „vědní oblast zabývající se zaznamenanými informacemi, soustředící se na prvky komunikačního řetězce, zkoumaná z pohledu doménové analýzy“. (Bawden a Robinsonová, 2017)

Obrázek 23. Informační systém. Modifikované schéma z (Cejpek, 2008, s. 28)

Když informační systém implementujeme do Jakobsonova modelu komunikace, dostaneme takovéto schéma:

Obrázek 24. Komunikační model a informační systém

Paradigmatické obraty v IV

1. Od dokumentu k informaci (vliv počítačové vědy) – systémové paradigma
2. Od informačního systému k uživateli informací (vliv kognitivní vědy)
3. Od uživatele informací k tvůrcům informací
4. Od tvůrců informací k bibliografickému univerzu

Od dokumentu k informaci (systémové paradigma)

- Informační pramen = hmotný nebo energetický nosič + informace
- Dokument = hmotný nosič informace
- Informace = sémantický obsah informačního pramene

- Vliv počítačové vědy, snaha o exaktnost

Od informačního systému k uživateli (kognitivní paradigma)

- Kognitivní obrat, metodologický individualismus
- Odvrat od reprezentace informace v dokumentu
- Zájem o reprezentaci informace v mysli uživatele (teorie ASK)

Paradigmata metodologického individualismu	Epistemologická východiska	Předmět zájmu	Pojetí subjektu poznání	Preferované metody
behaviorální	empirismus	individuální subjekt jako objekt	jedinec jako předmět informačních vstupů a výstupů	empirický výzkum informačního chování
kognitivní (v užším smylu)	racionalismus	individuální subjekt jako subjekt	jedinec jako poznání reprezentující subjekt	racionální analýza a modelování vnitřního prostředí subjektu
komunikační	postmodernismus	individuální subjekt jako subjekt/objekt komunikačního vztahu	jedinec v síti komunikačních vztahů	analýza diskursu

Od uživatele k tvůrcům informací (socio-kognitivní paradigma)

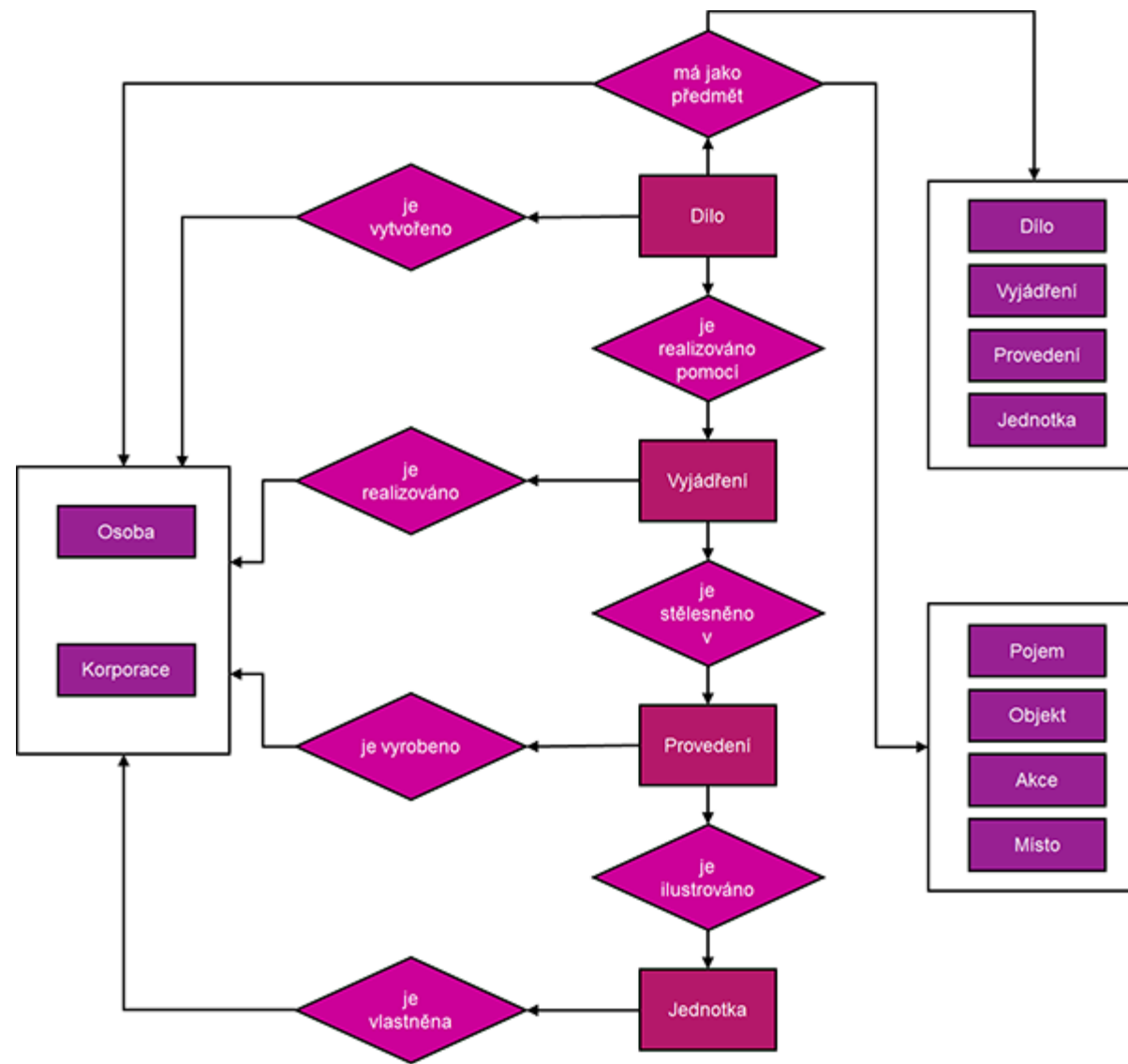
- Socio-kognitivní paradigma
- Sociální obrat, metodologický kolektivismus
- Jak určitá sociální skupina konstruuje informace (pojem domény)

Paradigmata metodologického individualismu	Epistemologická východiska	Předmět zájmu	Pojetí subjektu poznání	Preferované metody
Sociálně-doménové paradigma	Historismus, hermeneutika, pragmatismus, fenomenologie, strukturalismus	Kolektivní subjekt	Sociální síť jako subjekt poznání	Doménová analýza, analýza diskursu, historická zkoumání, strukturní analýza

Tabulka 15. Sociálně doménové paradigma

Od tvůrců informací k bibliografickému universu

- Teoretické volání po návratu pojmu dokumenty
- Praxe – studie Funkční požadavky na bibliografické záznamy
- Pojem bibliografické universum = vše, co se týká sbírek paměťových institucí

Doménově analytický přístup – definice

- Doménově analytické paradigma je proto první sociální paradigma v rámci chápání informační vědy jako sociální vědy, které podporuje sociálně psychologickou, sociolingvistickou perspektivu a perspektivu sociologie vědění v informační vědě. Doménová analýza je sekundárně funkcionalistickým přístupem, který se snaží rozumět implicitním a explicitním funkcím informace a komunikace a sledovat mechanismy základního informačního chování z tohoto hlediska. Za třetí je to přístup filosofického realismu, pokoušející se najít základ pro informační vědu ve faktorech, které jsou vnější individuálně subjektivnímu vnímání uživatelů, v protikladu například vůči behaviorálnímu a kognitivnímu paradigmatu. (Hjørland a Albrechtsen, 1995, s. 400)

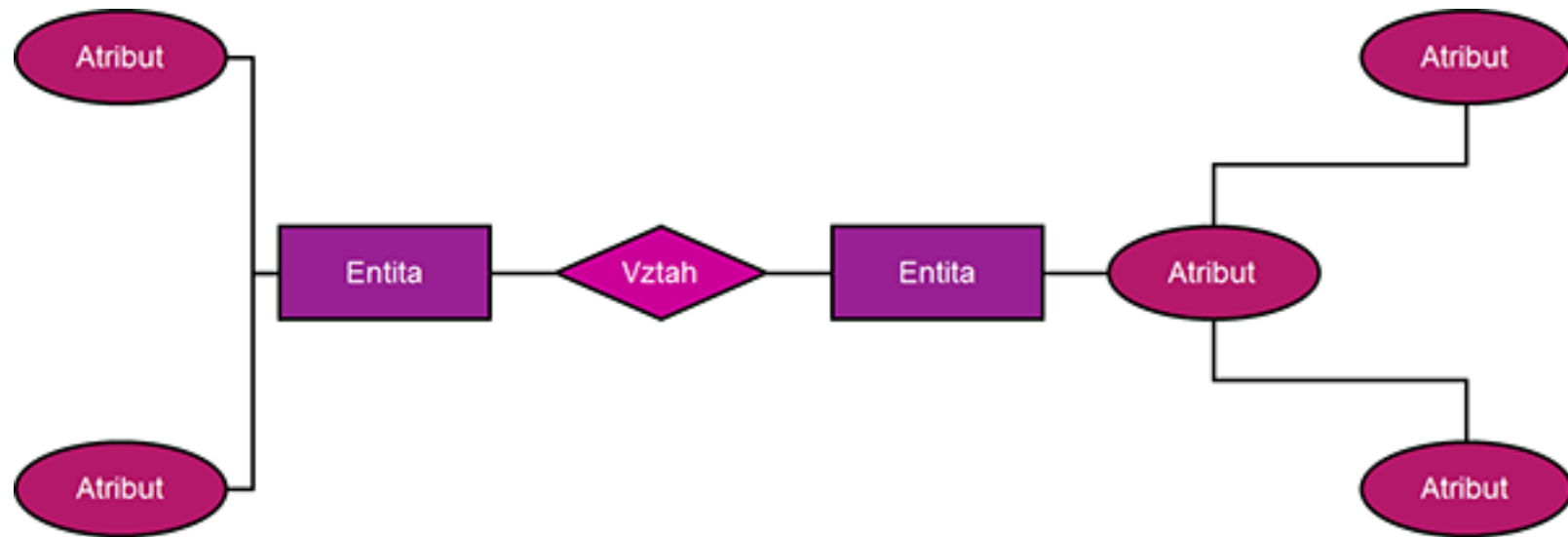
Informace v sociálně doménovém přístupu

- Kámen na poli může obsahovat rozdílnou informaci pro různé lidi (nebo pro různé situace). Informační systémy nemohou zachycovat všechny možné informace pocházející z kamene pro každé individuum. Není také možné, aby jedno zachycení informace bylo jediným pravdivým zachycením. Ale lidé mají různé vzdělání a hrají různé role v rozdělení práce. Kámen na poli reprezentuje typický druh informace pro geologa, jiný druh pro archeologa. Informace z kamene může být zařazena do různých kolektivních struktur vědění vytvářených např. geologií nebo archeologií. Informace může být identifikována, popsána, zaznamenána v informačních systémech pro různé oblasti poznání. (Hjørland, 1997, s. 111)

Definice domény

- Doména = složitý agregát, který se skládá
 1. objektů zkoumání;
 2. subjektů poznání a tvůrců informačních objektů;
 3. informačních objektů;
 4. informačních a komunikačních vztahů mezi objekty zkoumání, subjekty a informačními objekty;
 5. vztahů souladu či nesouladu mezi objekty, subjekty a informačními objekty, které vznikají na základě informačních a komunikačních vztahů.

Entitně-relační model

Hlavní pojmy domény

- Subjekt
- Objekt
- Komunikace

Subjekt = individuální člověk

- Primární (biologická) determinace
 - Obecná (esenciální) – bytí člověkem
 - Individuální (akcidentální) – vrozené vlastnosti
- Sekundární determinace
 - Přírodním prostředím (zoolog – orientace na přírodu)
 - Lidskou společností (knihovnik – orientace na kulturu)

Objekt

- Přírodní
- Sociokulturní
 - Primárně nesloužící ke komunikaci, znakový sekundárně
 - Primárně sloužící ke komunikaci – znak (informační objekty, informační věda)

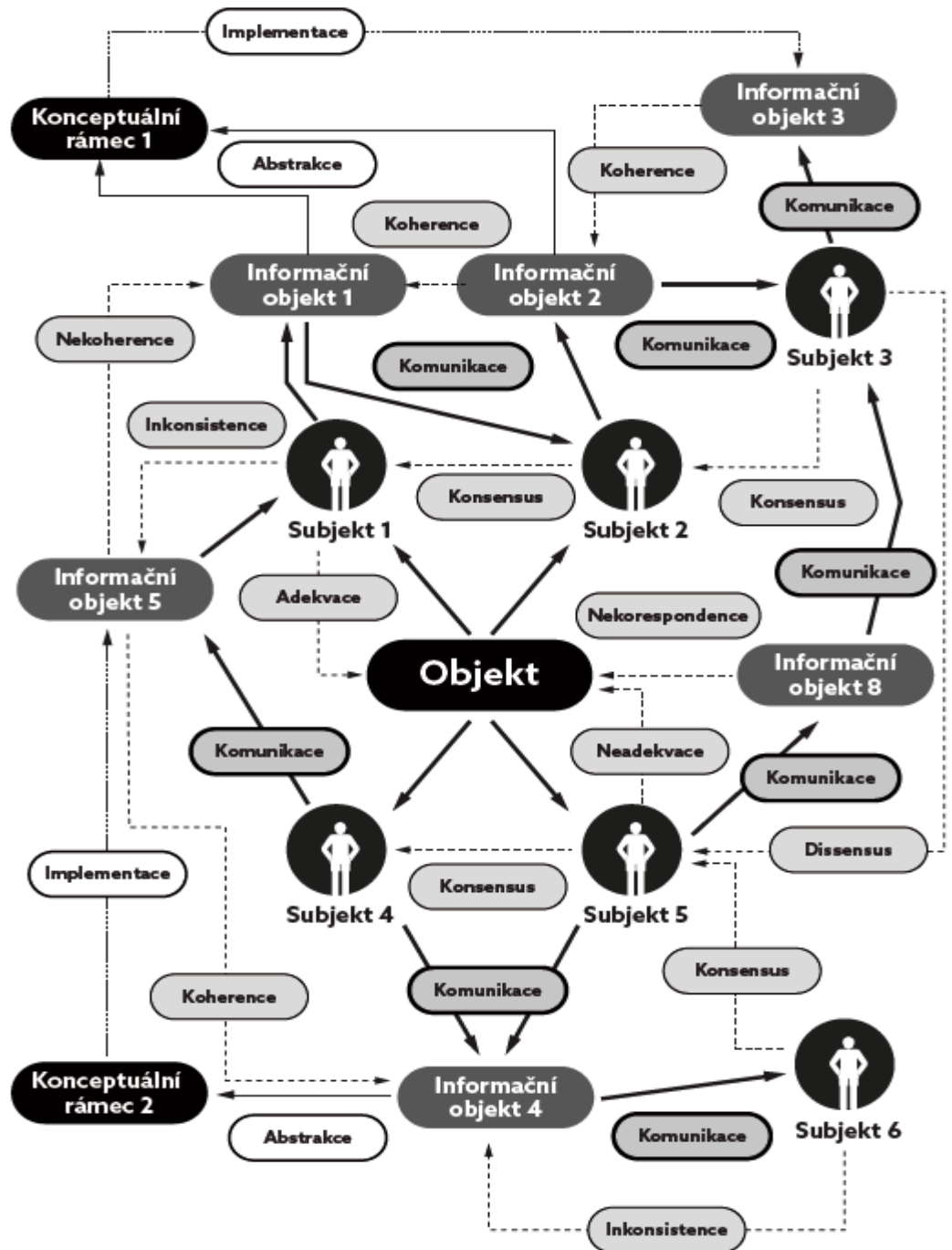
Komunikace

- Z hlediska prostoru:
 - Přímá
 - Nepřímá
- Z hlediska času:
 - Horizontální
 - Vertikální

Vztahy souladu a nesouladu

	objekt	subjekt	informační objekt
objekt	identita / diference	adekvace / neadekvace	korespondence / nekorespondence
subjekt	adekvace / neadekvace	konsensus / disensus	konsistence / inkonsistence
informační objekt	korespondence / nekorespondence	konsistence / inkonsistence	koherence / nekoherence

Tabulka 17. Objekt, subjekt a informační objekt

	objekt	subjekt s přímou zkušeností s objektem	informační objekt	subjekt bez přímé zkušenosti s objektem
objekt	identita / diference	přímá (ne) adekvace na základě informačního vztahu	(ne)korespondence na základě znakového vyjádření poznatku	nepřímá (ne) adekvace na základě komunikačního vztahu
subjekt s přímou zkušeností s objektem	přímá (ne) adekvace na základě informačního vztahu	přímý konsensus / dissensus na základě informačního a komunikačního vztahu	přímá konsistence / nekonsistence na základě informačního a komunikačního vztahu	nepřímý konsensus / dissensus na základě komunikačního vztahu (rozhodující je kategorie důvěryhodnosti)
informační objekt	(ne) korespondence na základě znakového vyjádření poznatku	přímá konsistence / nekonsistence na základě informačního a komunikačního vztahu	koherence / nekoherence	nepřímá konsistence / inkonsistence
subjekt bez přímé zkušenosti s objektem	nepřímá (ne) adekvace základě komunikačního vztahu	nepřímý konsensus / dissensus na základě komunikačního vztahu (rozhodující je kategorie důvěryhodnosti)	nepřímá konsistence / inkonsistence	nepřímý konsensus / dissensus

Tabulka 18. Objekty, subjekty a vztahy

